

Sproglige retningslinjer for oversættelse af ICD-11

Formål

Der er mange involverede i arbejdet med oversættelse af ICD-11, og det er vigtigt, at den endelige oversættelse bliver ensartet og konsistent – terminologisk og fagligt. De sproglige retningslinjer har til formål at bidrage til dette, og samtidig være en rationel faktor, da beslutninger vedrørende oversættelsen træffes centralt, og inden denne påbegyndes.

Beslutninger om konkrete, særligt vanskelige oversættelser, der kræver særskilt behandling samt om konsekvensrettelser indføres løbende i et separat dokument: "Principbeslutninger for oversættelse af ICD-11".

De sproglige retningslinjer skal anvendes af alle der er involveret i oversættelsen af ICD-11 til dansk.

Målgruppe for ICD-11

Målgruppen for ICD-11 er primært ansatte i sundhedsvæsenet. Ved oversættelsen skal man have for øje, at dette er en meget bred gruppe med meget forskellig uddannelses- og sprogligt niveau. Oversættelsen skal dog også kunne forstås af andre herunder patienter, databehandlere, embedsmænd og andre administrative faggrupper m.v.

Sproglige principper

- ▶ stavemåden ved oversættelsen af ICD-11 følger dansk retskrivning som anført i Retskrivningsordbogen
- ▶ der skal bruges danske termer frem for engelske. Er et begreb nyt i Danmark skal der, om muligt, oprettes en dansk term i samarbejde med relevante faglige selskaber, men visse udtryk er blevet så indarbejdet i det danske sprog, at de ikke skal oversættes fx *Respiratory distress-syndrom* og *Shaken baby-syndrom*
- ▶ fagslang skal undgås

- i diagnosetitler skrives første ords første bogstav med stort bogstav, fx Mild intellektuel udviklingsforstyrrelse. Når en diagnosetitel indgår i brødtekst, fx beskrivelser og kommentarer, sættes titlen i citationstegn fx "Mild intellektuel udviklingsforstyrrelse"

Latin, græsk og dansk

I oversættelsen skal fagsproget afspejles samtidig med, at termerne så vidt muligt har dansk stavemåde (hybridtermer). I de tilfælde, hvor fagområdet foretrækker græske/latinske termer kan disse anføres.

Det danske fagsprog er baseret på, at "u-danske" bogstavkombinationer erstattes fx

*c med k (foran a, o og u) fx kardi**el** frem for *cardialis**

*ch med k fx kolera frem for *cholera**

*qu med kv fx kvadriplegi frem for *quadriplegia**

*th med t fx artropati frem for *arthropathia**

*ou med u fx kirurgi frem for *cheirurgia**

*ae med æ fx anæstesi frem for *anaesthesia**

*oe med ø fx ødem frem for *oedema**

*ph med f fx faryngal frem for *pharyngeal**

Desuden tilføjes danske endelser i stedet for de græske/latinske og sammensatte termer og faste ordforbindelser følger dansk syntaks. Fx

*øsofagus frem for *oesophagus**

*hæmorrhagisk frem for *haemorrhagica**

*kardi**el** frem for *cardialis**

*diagnostisk frem for *diagnosticus**

*gastrisk frem for *gastricus**

*palpation frem for *palpatio**

*thyrotoksikose frem for *thyreotoxicosis**

*stadie frem for *stadium**

Vurderes det, at begreberne er så gængse, at den faglige sprogbrug er rent dansk, skal disse bruges, fx:

leveren

hjertet

øjet

Anvendelsen af hybridtermer er forskellig fra kapitel til kapitel. I psykiatrikapitlet vil rent danske termer fx dominere. I fagsproglig sammenhæng anvendes også i vid udstrækning rent latinsk/græske termer, især i anatomisk og diagnostisk sammenhæng.

Oftentimes a part of the original Latin/Greek ending is lost when the word is adapted into Danish (and vice versa, as in the case of a pair of examples below, where the ending is the only way to distinguish the hybrid term from the Latin-Greek). For example:

kirurgi jf. *cheirurgia*
pneumoni jf. *pneumonia*
sarkom jf. *sarcoma*
odontologi jf. *odontologia*
ødem jf. *oedema*

In infectious conditions, the ending *-itis* is used instead of *-it*.

When terms of Greek origin contain the letter combination "rrh", the hybrid variants are written with one r, for example:

galaktoré **frem for** *galactorrhoea*
leukoré **frem for** *leukorrhoea*

Note that hybrid variants that are included in the general Danish language are written in accordance with the Danish Orthography and the Danish Dictionary, for example:

gonorré **frem for** *gonorrhoea*
cirrose **frem for** *cirrhose*
hæmorrhagisk **frem for** *haemorrhagica*
hæmoride **frem for** *haimorrhoides*
faryngal **frem for** *pharyngeal*
laryngal **frem for** *laryngeal*

Staveregler ved latinsk-græske termer

Latin-Greek terms are spelled and accented in accordance with Latin/Greek grammatical rules, for example:

cervix uteri (subst. i nominativ + subst. i genitiv)
os ethmoidale (subst. + adj.)
nodulus /noduli (subst. i ental/flertal)

Latin-Greek words and terms are spelled as they are, even if they are part of compound terms (komposita) – when they appear as **whole** words. Examples: *thoraxkirurgi* (Greek+hybrid), *aortaklapudskiftning* (Latin+Danish).

Bestemt form/ubestemt form

When a Danish/Danishized noun is used in a specific or non-specific form, it is typically relevant for anatomical terms. Generally, the following guidelines apply:

Bestemt form, en/et og den/det udelades

Kontakt mhp. vaccination mod enkelt bakteriel sygdom frem for Kontakt mhp. vaccination mod en enkelt bakteriel sygdom
Hypersomni forårsaget af sygdom frem for Hypersomni forårsaget af en sygdom

Bestemt form skal vælges

- ▶ hvis der kun er én af slagsen i kroppen
- ▶ og der samtidig refereres til hele organet eller kroppsdelene:
 - Metabolisk og genetisk forstyrrelse, der afficerer leveren*
 - Degenerativ ledsygdom i bækkenregionen*
 - Fejlstilling af halebenet*
 - Biopsi fra mavesækken*

Ubestemt form skal vælges

- ▶ hvis der er flere af slagsen i kroppen
 - Kongenit anomal i endokrin kirtel*
 - Inflammatorisk dermatose i kvindeligt kønsorgan*
 - Bevægelse af øjenlåg ved bevægelse af øje*

Forkortelser og akronymer

Forkortelser og akronymer må ikke anvendes i titlerne (den tekst der hører til koden). Nogle er dog så indgroede i enten almensproget eller i fagsproget, at de kan accepteres. Eksempelvis *mht./mhp./vedr./pga.* samt *LSD, ELISA* og *EEG*.

De fleste akronymer skrives med store bogstaver, men akronymer der udtales eller opfattes som almindelige ord, skrives i en del tilfælde med små bogstaver, fx:

hiv, aids, laser, epo.

I ord som *p-pille, e-cigaret* og *uv-stråling* hvor forkortelsen ikke kan stå alene, skrives forkortelsen med lille bogstav.

Akronymer kan tilføjes som synonyme, men i titlen anføres de kun hvis de efterfølges af den fuldt udskrevne term i firkantede parenteser fx:

KOL [kronisk obstruktiv lungesygdom]

I øvrigt henvises til Retskrivningsordbogen; af de forkortelser, der er angivet her, bruges normalt den enkleste og korteste form, hvis der er flere former, eksempelvis *mv.* frem for *m.v.* og *fx* frem for *f.eks.*

Diagnoser opkaldt efter personer

Ord der er dannet af personers navn må ikke indgå i titler med mindre, der ikke er noget alternativ, men kan indgå i synonymer fx:

Trisomi 21 med synonymet Downs syndrom

Ved sygdomme og syndromer opkaldt efter en eller flere personer er det almindeligt at anvende genitiv ved at tilføje -s, fx:

Creutzfeldt-Jakobs sygdom

Kochers symptom

Hurlers syndrom

Navne der ender på 's', 'x' eller 'z' skrives med apostrof:

Meigs' syndrom

Mallory-Weiss' syndrom

Chagas' sygdom

Specialtegn

Der må ikke indsættes specialtegn i oversættelsen med mindre de samme anvendes i det engelsksprogede forlæg fra WHO. Det kan fx være

/

&

[

%

Bindestreger og tankestreger

Hovedreglen på dansk er, at man sammenskriver i modsætning til engelsk, hvor man sammenstiller. Fx:

pleuradræn

variceopereret

aortaaneurisme

Der indsættes bindestreg i følgende tilfælde:

- i ord, der indledes med "ikke"

ikke-infektøs

ikke-specificeret

Der kan være undtagelser fx *ikkeryger*.

- i sammensætninger, hvori der indgår tal, tegn eller forkortelser

α-kæde
1-årsalderen
DNA-molekyle
D-vitamin

- ▶ hvis sammensætningen består af flere led og der allerede er bindestreg i den første del af ordet

K-vitamin-antagonist
hjælper-T-lymfocytter

- ▶ når der er tale om sidestillede led

læbe-gane-spalte
mave-tarm-kanalen

- ▶ hvis sammensætningens første led består af flere enkeltstående ord

hepatitis C-virus
fase 2-undersøgelse
type 2-diabetes

- ▶ hvis den ene del af sammensætningen består af et eller flere ord på et fremmedsprog:

respiratory distress-syndrom

- ▶ når der indgår et proprium (personnavn, bakterienavn e.l.) i sammensætningen:

Apgar-score
Capillaria-infektion

- ▶ endelig indsættes der "læsevenligheds-bindestreg" i sammensætninger, hvor svært læselige ord- og ved bogstavsammenstød

salpingo-ooforitis
mamma-absces
intra-amniotisk

Franske termer

Disse skrives på originalsproget. Ved franske termer i det danske fagsprog medtages accenter.

tabatière
débridement

Rækkefølge af ord

Rækkefølge af ord følger normal sprogbrug

Abnorm hjerterytme frem for Hjerterytme abnorm

Tal

Der anvendes arabertal. Hvis der har været præcedens for at bruge romertal, kan de indsættes som synonymer

Grad 1-hæmorider

Solskoldning med 2.-gradsforbrænding

Kronisk nyreinsufficiens, stadie 3